

KOMMENTARER TILL EVALUERING AV TVERAA OCH ANDRÉN

I sin rapport "Beregning av rovdjurtap i reindriftsnäringen basert på produktionsdata" (NINA Projektnotat 49, 2018) utvärderar Torkil Tveraa, NINA, och Henrik Andrén, SLU, det förslag till beräkning av rovdjursförlust som jag redovisar i "Beräkning av rovdjursförluster i rennäringen baserat på produktion", 2017-10-03.

Tveraa och Andrén framför inga generella invändningar mot modellens struktur som baseras på årligt kalvningsresultat och skillnader i renantal från ett år till nästa. Som de skriver i sin evaluering, och som också framgår tydligt i min rapport, finns det många faktorer (förutom rovdjur) som påverkar överlevnad och kalvfrekvens hos renar. Ser man på de beräkningar jag gjort av utfallet av modellen ("Utfall av produktionsmodell", 180316) är det uppenbart att det finns stor variation både mellan samebyar och mellan år inom sameby, och att denna variation inte kan enbart av rovdjursförekomst.

Som Tveraa och Andrén påpekar finns det potential att förbättra modellen med mer indata men det kräver ett omfattande arbete. Det kommer aldrig att finnas underlag att göra en modell som fångar in samtliga faktorer som påverkar utfallet. En alltför komplex modell skulle också bli väldigt svår att förstå och hantera för både förvaltande myndigheter och rennäring. Behovet av exakta beräkningar beror ju också på hur modellen används. Med den föreslagna, ganska enkla varianten, kan den beräknade siffran förlust användas som ett utgångsvärde för att bedöma om det finns risk att en sameby ligger över den beslutade toleransnivån och utgöra ett bra underlag för diskussion om eventuellt behov av förvaltningsåtgärder när det gäller rovdjur. Med hjälp av modellen kan man identifiera byar som har stora förluster eller dålig kalvproduktion. För att utreda orsakerna till detta krävs att man beaktar rovdjursförekomsten inom samebyn tillsammans med andra faktorer som kan ha påverkat utfallet.

De faktorer som används för beräkning är nu desamma för hela landet. Zonindelning – som Tveraa och Andrén nämner (och som diskuterades också vid möte på SLU den 5 oktober) – kan vara ett sätt att fånga en del av skillnaderna i förutsättningar mellan regioner (i första hand mellan norr och söder). I en utvecklad version av modellen kan man tänka sig att ha olika faktorer för olika zoner. I min analys av utfallet av modellen har jag därför delat upp resultaten utifrån region.

När det gäller tillfälliga faktorer, i första hand sådana som har med väder och betesförhållanden att göra, är detta något som löpande bör tas med i diskussionerna med byarna. Man skulle kunna utforma en checklista, som man går igenom i diskussionerna med byarna för att fånga upp olika förhållanden som kan hjälpa till att förklara utfallet av modellen för den enskilda samebyn.

En viktig osäkerhet i indata är renräkningarna (punkt 5 i kommentarerna från Tveraa och Andrén). Det handlar dels om hur stor andel av renhjorden som faktiskt kommer med i renräkningen, men även om fastställande och rapportering av renlängd till Sametinget, som behöver vara så korrekt som möjligt. Beräkningsmodellen medför en helt ny användning av renlängden, och rapporteringen behöver kanske anpassas bättre till detta syfte.

Tveraa och Andrén kommenterar i sin utvärdering att modellen räknar med "lukkede bestander", det vill säga att man inte har någon in- eller utvandring i renpopulationen. Eftersom renlängderna bygger på ägaridentitet har dock renägarna god kontroll på detta (andra byars renar rapporteras till respektive by). När det gäller eventuella sålda eller inköpta livdjur finns det en funktion för att korrigera för detta i det verktyg som Sametinget utvecklar.

Med den föreslagna modellen påverkas beräkningen av antalet förlorade årskalvar inte särskilt mycket av fel i renlängden (däremot kan beräkning av andel påverkas). Årskalvarna förväntas följa sin mor och räknas därför i allmänhet vid samma tillfälle som vajan. För beräkning av förlust av renar från en höst/vinter till nästa kan dock variationer i kvalitén på renräkningarna ge stort utslag på förlustberäkningarna. Ett sätt att komma åt det är att jämma ut siffrorna på renantal över flera år (göra

en utjämnad kurva, och kanske bara använda siffror från de år när samebyn bedömer att det har varit lyckade renräkningar). Ett annat sätt är att använda individmärkta djur (vuxna vajor), som man registrerar vid samlingarna för att få både ett mått på hur stor andel av renhjorden som varit med i samlingarna och för att räkna specifikt på förlust av vajor (baserat på fångst och återfångst, se Åhman et al. 2016). Individmärkning medför dock ökade kostnader och ett betydande merarbete. Ett fungerande system för avläsning av digital märkning skulle kunna förenkla ett sådant system betydligt (utvecklingsarbete lär pågå i Norge). Systemet kommer dock att kräva investeringar och en upplärningsprocess för renägarna. Det finns givetvis förbättringspotential i modellen, men den behöver användas för att man ska kunna utvärdera och utveckla den vidare på ett bra sätt. Samebyarna kan också behöva stöd för att införa ny teknik som kan underlätta till exempel renräkningarna.

Uppsala 2018-05-04

Birgitta Åhman
Professor, SLU